

УДК 343.13

Н. Бобечко,доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Як і будь-який інший вид державної діяльності, кримінальне провадження повинно бути спрямоване на досягнення конкретної мети. З семантичної точки зору метою є «те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль» [1, с. 173]. У філософсько-правовій літературі мета розуміється як об'єктивно існуюча у суспільній свідомості соціального прошарку, суспільства, людства цінність у вигляді суспільного ідеалу, яку прагне досягнути суб'єкт за допомогою запровадження відповідних норм-правил поведінки [2, с. 53].

Проблематика мети кримінального провадження у науці кримінального процесу досліджувалася як на рівні тез доповідей та наукових статей, так і на дисертаційному й монографічному щаблях, зокрема у роботах М.В. Азарьонка, К.А. Алексеевої, А.С. Барабаша, А.А. Брестера, А.В. Верещагіної, С.С. Віротченка, Л.М. Володіної, О.А. Григор'єва, А.А. Давлетова, А.І. Журби, П.С. Елькінд, О.Ф. Кістяківського, А.О. Козявіна, М.М. Костіна, Л.М. Лобойка, А.А. Павлишина, С.О. Пятюка, М.М. Полянського, О.П. Попова, М.М. Розіна, С.П. Серебрової, Д.В. Сімоновича, В.К. Случевського, М.Г. Стойка, В.Т. Томина, І.Я. Фойницького, Р.А. Хашимова, І.А. Чердинцівої, В.П. Шибіки та інших дослідників.

Незважаючи на це, у доктрині кримінального процесу досі відсутнє єдине розуміння мети кримінального провадження, що пояснюється кількома чинниками. По-перше, різними підходами до розуміння суті кримінального процесу – нормативним (як системи правових норм, закріплених у законодавстві та вироблених судовою практикою) та

інституційним (як структурної організації державних органів і службових осіб, наділених владними повноваженнями), праксеологічним (як системи процесуальних рішень, дій та бездіяльності учасників кримінальних процесуальних відносин) та доктринальним (як системи теорій, концепцій, вчень, що обґрунтовують призначення та зміст кримінального провадження); гносеологічним (як механізму пізнання подій, явищ, обставин минулого) та аксіологічним (розуміння кримінального процесуального права як цінності). По-друге, функціонуванням різних типів кримінального судочинства. По-третє, захопленням однією з двох класичних моделей визначення мети кримінального провадження (забезпечення суспільної безпеки та забезпечення особистої безпеки), кожна з яких має як недоліки, так і переваги, що варті уваги, критичної оцінки для вироблення третьої моделі, позбавленої явно слабких сторін.

Метою статті є визначення мети кримінального провадження як необхідного та бажаного результату, заради якого ведеться кримінальна процесуальна діяльність.

Не зупиняючись на концепціях розуміння мети кримінального провадження дореволюційного (до Жовтневого перевороту 1917 р.) та радянського періодів, оскільки ця проблематика вже піддана ґрунтовному дослідженню, розглянемо сучасне бачення одного з ключових як для доктрини кримінального процесу, так і для правозастосування питань.

На даний момент можна виділити декілька підходів до визначення мети

кримінального провадження: 1) встановлення обставин, які підлягають доказуванню [3, с. 122, 131; 4, с. 81]; 2) викриття осіб, винних у вчиненні суспільно небезпечних діянь, притягнення їх до кримінальної відповідальності, застосування до них справедливих покарань та інших передбачених законом заходів впливу [5, с. 23-244; 6, с. 22]; 3) захист прав, свобод і законних інтересів особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень [7, с. 20; 8, с. 83; 9, с. 138; 10, с. 18; 11; 12, с. 134; 13, с. 37; 14, с. 405-406]; 4) врегулювання конкретного спору між державою та особою у випадку вчинення нею кримінально-протиправного діяння [15, с. 217; 16, с. 19]; 5) відмова від визначення конкретної мети кримінального провадження, заміна мети його призначенням [17, с. 90; 18, с. 250].

На наш погляд, наведені концепції не можуть бути прийнятними з огляду на таке.

По-перше, мета кримінального провадження має бути притаманна йому як системі – від окремої норми до інституту, від інституту до стадії чи кримінального процесуального провадження, від стадії чи кримінального процесуального провадження до галузі кримінального процесуального права, служити першоосновою для формування засад кримінального провадження, впливати на його функціональну спрямованість. Цілком очевидно, що пропонувані підходи не здатні задовольнити такої вимоги.

Так, дослідники, які визначають метою кримінального провадження встановлення обставин, які підлягають доказуванню, фактично зводять її до різновиду кримінальної процесуальної діяльності, пов'язаної з доказуванням. Зазначений підхід є значно вужчим навіть від концепції встановлення істини як мети кримінального провадження. Його неспроможність полягає ще й у тому, що він не враховує наявності у системі кримінального процесу кримінальних процесуальних проваджень зі спрощеною процесуальною формою

(для прикладу, судове провадження щодо кримінальних проступків та судове провадження на підставі угод), що не вимагають обов'язкового з'ясування обставин кримінального провадження та перевірки їх доказами. Насамкінець, аналізована концепція суперечить філософському розумінню мети як результату, на досягнення якого спрямована певна діяльність, оскільки охоплює саму діяльність щодо її досягнення.

Навряд чи може вважатися метою кримінального провадження викриття осіб, винних у вчиненні суспільно небезпечних діянь, притягнення їх до кримінальної відповідальності, застосування до них справедливих покарань та інших передбачених законом заходів впливу, оскільки у цьому проявляється службове призначення кримінального процесуального права – реалізація норм кримінального права. За такого підходу мета кримінального провадження визначається досягненням лише стану матеріальної (кримінально-правової) справедливості: встановлення факту вчинення кримінального правопорушення; встановлення особи, яка його вчинила, та форми її вини; встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення та обставин, що враховуються при призначенні покарання; визначення конкретної норми закону України про кримінальну відповідальність, яка порушена; призначення покарання або інших заходів кримінально-правового характеру.

Захист прав, свобод і законних інтересів особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень також не може вважатися метою кримінального провадження, оскільки це одна з внутрішніх функцій держави, а згідно зі ст. 2 КПК України у цьому полягають його завдання. Аналіз цієї статті дозволяє стверджувати, що у ній закріплені три завдання кримінального провадження: а) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; б) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; в) забезпечення

швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду. Положення про те, що «кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» не можуть вважатися завданнями кримінального провадження, а є, на наше переконання, складовими елементами його мети. При цьому варто наголосити, що мета кримінального провадження відображає стратегічне спрямування цього виду державної діяльності, а завдання – тактичні прийоми її досягнення.

У зв'язку з вищенаведеним, варто погодитися з М.Г. Стойко, що у даний час неможливо уявити ні тотальний кримінально-правовий контроль над злочинністю, ні повний (необмежений) захист особистих прав і свобод [19, с. 31].

Врегулювання конкретного спору між державою та особою у випадку вчинення нею кримінально-протиправного діяння, як мета кримінального провадження, властиве змагальній моделі кримінального процесу держав англо-американської системи права. Це пов'язано з тим, що там злочин безпосередньо торкається приватних інтересів особи, а вже опосередковано – її публічних інтересів суспільства і держави. Оскільки приватно-правовий інтерес залишається первинним, то кримінальне провадження спрямовується на врегулювання кримінального конфлікту (зіткнення інтересів). Для такого процесу характерні використання посередництва і примирювальних процедур, участь потерпілого та обвинуваченого у виробленні кінцевого рішення, неформальна обстановка провадження. Хоча кримінальному процесуальному законодавству України й відомі інститути такого роду, однак вони можуть бути застосовані далеко не у всіх ка-

тегоріях кримінальних справ. Необхідно пам'ятати, що, згідно з континентальною правовою традицією, початок та здійснення кримінального провадження є виразом загальнодержавного (загальносуспільного) інтересу та не вимагає ні ініціативи, ні допомоги з боку потерпілого. Тобто кримінальне провадження може бути розпочате не тільки незалежно від волі потерпілого, але й навіть всупереч його бажанню. Для цього вимагається процесуально-службова активність суб'єктів, які ведуть кримінальне провадження (*ex officio*).

З цього приводу В.П. Шибіко справедливо зауважив: «Забуваючи про це призначення, ми з одних крайнощів, притаманних радянському періоду розвитку кримінального процесу, коли превалювали державні інтереси при реалізації кримінально-процесуальної діяльності, впадаємо в інші, вбачаючи призначення кримінального процесу лише в дотриманні приватних інтересів. Кримінальний процес у радянській час був офіційним, і зараз не стає і не може стати приватним. Справа законодавця не вирізняти одне призначення за рахунок іншого, а знайти між ними розумний баланс, який і зробить процес по-справжньому публічним» [10, с. 17]. Тож, аналізована концепція не враховує особливостей вітчизняного кримінального провадження, а тому навряд чи може претендувати на роль його мети.

Концепція відмови від визначення конкретної мети кримінального провадження ґрунтується на тому, що таке формулювання немає значення, поки не зміняться способи її досягнення, змістовна частина, наповнення самого кримінального провадження. Однак, як слушно зазначає О.А. Григор'єв, всі спроби пов'язати стадії кримінального процесу без точного визначення і закріплення його мети та завдань не можуть мати ні теоретичного, ні практичного сенсу [20, с. 74]. Справді, без чіткого орієнтиру неможлива й цілеспрямована діяльність. Кримінальне провадження без чіткої мети стане дезорганізова-

ним, хаотичним, перетворить цю діяльність у її імітацію. Більше того, така постановка питання є небезпечною, оскільки не визначаючи мети і завдань кримінального провадження, держава самоусувається від виконання однієї із своїх основних внутрішніх функцій – правозахисту. У наявності спроба виправдати кримінальне провадження, не зорієнтоване на кінцеву мету, що суперечить концепції сучасних політико-правових систем.

По-друге, зміст кримінального провадження обумовлюється цінностями, які закладені у кримінальній процесуальній формі. Мета кримінального провадження становить собою найяскравіше втілення його цінностей, вона призначена відображати не тільки те, заради чого здійснюється кримінальне провадження, але й залежить від ціннісних характеристик засобів її досягнення. Вона має містити вказівку на якісні показники досягнення певного результату (з дотриманням засади верховенства права, шляхом встановлення об'єктивної істини, відповідно до ідеалу гуманізму).

Цінність – це важливість для суб'єкта факту досягнення певної мети. Іншими словами, мета має бути цінністю, тому що в іншому разі вона не матиме потенціалу впливати на діяльність суб'єкта [2, с. 35].

Однак вищенаведені концепції мети кримінального провадження не претендують на статус його цінності. З-поміж усіх цінностей кримінального провадження домінує справедливість. Визнання її провідної ролі у праві має аксіоматичний характер. Справедливість є тією цінністю, з якою особа асоціює ідеал кримінального провадження. Насамкінець, цінності кримінального провадження, будучи законодавчо закріпленими, відіграють роль його засад. Саме справедливість і є однією з них.

О.С. Александров та І.О. Александрова мають рацію, пишучи, що справедливість – одночасно і вихідне начало при тлумаченні тексту-права, і кінцева мета. Справедливість є за-

гальною умовою при побудові доводів під час кримінальної процесуальної аргументації, що стосується фактичних та юридичних питань. Справедливість переконує. Легітимність закону надає органам кримінальної юстиції визнання людьми їх справедливості [21, с. 93].

Найтісніший зв'язок права і справедливості ніколи не піддавався сумніву. На це вказує етимологія латинського слова «*iustitia*», що означає правосуддя, справедливість, яке походить від іншого латинського слова «*ius*» – право. Зв'язок цих двох слів підказує, що метою права є реалізація справедливості.

Не є винятком і кримінальне провадження, метою якого, на нашу думку, є досягнення справедливості у двох аспектах: матеріальному (кримінально-правовому) та процедурному. До речі, такий підхід домінує у доктрині кримінального процесу держав англо-американської та континентальної системи права.

Так, американські вчені метою змагальної моделі кримінального процесу вважають поєднання матеріальної та процедурної справедливості [22, с. 8-27].

Матеріально-правова та процедурна справедливість визнаються й метою польського кримінального процесу [23, с. 3; 24, с. 27-28; 25, с. 17-25; 26, с. 279-318; 27, с. 23-25].

Німецькі науковці розглядають мету кримінального судочинства у трьох аспектах: а) ухвалення правильного та справедливого судового рішення в частині призначення покарання; б) прийняття такого рішення у відповідності до вимог кримінальних процесуальних норм; в) забезпечення суспільного порядку, заснованого на нормах права [28, с. 2].

У кримінальній процесуальній доктрині Франції мета кримінального процесу вбачається у забезпеченні справедливого балансу, рівноваги між інтересами суспільства загалом і потерпілого зокрема, у швидкому та ефективному покаранні злочинця та максимальним захистом особи (винуватої

чи невинуватої) від свавілля у зв'язку із вирішенням питання про притягнення її до кримінальної відповідальності [29, с. 10; 30, с. 16-17; 31, с. 4-5; 32, с. 2].

Відповідно до ст. 1 Кримінально-процесуального кодексу (далі – КПК) Латвійської Республіки, мета кримінального процесуального закону полягає у встановленні такого порядку кримінального процесу – розслідування злочинних діянь, кримінального переслідування і судочинства у кримінальних справах, який забезпечує ефективне застосування норм кримінального закону і *справедливе* (виокремлено мною – *Н.Б.*) врегулювання кримінально-правових відносин без невиправданого втручання у приватне життя [33].

КПК Словацької Республіки, згідно з § 1, регулює діяльність органів досудового розслідування та суду у кримінальному процесі так, щоб належно розслідувати злочини, винних відповідно до закону *справедливо* (виокремлено мною – *Н.Б.*) покарати, при дотриманні основних прав і свобод фізичних та юридичних осіб [34]. Положення подібного змісту закріплене і у ч. 1 § 1 КПК Чеської Республіки [35].

Беручи до уваги те, що призначенням кримінального процесуального права є реалізація норм кримінального права, можна стверджувати, що правильна кримінально-правова кваліфікація та індивідуалізація заходів кримінально-правового характеру відповідають соціально-правовому розумінню справедливості.

Про мету кримінального провадження в аспекті матеріальної (кримінально-правової) справедливості йдеться у ст. 2 КПК України. З неї випливає, що метою кримінального провадження є притягнення до кримінальної відповідальності в міру своєї вини кожного, хто вчинив кримінальне правопорушення. Іншими словами, жоден винуватий не повинен уникнути кримінальної відповідальності, яку заслужив.

Матеріальна (кримінально-правова) справедливість виражається у тому,

що, по-перше, до кримінальної відповідальності може бути притягнена тільки особа, яка вчинила кримінальне правопорушення. Під особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, слід розуміти не тільки виконавця (співвиконавця), але й інших співучасників його вчинення – організатора, підбурювача, пособника. По-друге, вина такої особи має бути доведена. По-третє, матеріальна (кримінально-правова) справедливість вимагає, щоб особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, несла відповідальність у міру своєї вини, тобто ні більшу, ні меншу, ніж на те заслужила.

Встановлена мета кримінального провадження у значенні досягнення матеріальної (кримінально-правової) справедливості буде досягнута, якщо до кримінальної відповідальності притягнуто винятково особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, вину якої доведено, а також призначене покарання (захід кримінально-правового характеру) відповідно до приписів Кримінального кодексу України.

У випадку консенсуального завершення кримінального провадження, його мета у виді матеріальної (кримінально-правової) справедливості також буде досягнута. Винний буде притягнений до кримінальної відповідальності за вчинене ним кримінальне правопорушення, кваліфіковане сторонами, з погодженою ними мірою покарання.

Досягнення стану матеріальної (кримінально-правової) справедливості вимагає початку кримінального провадження у разі одержання інформації про наявність ознак кримінального правопорушення. Своєю чергою, це потребує регламентації порядку кримінальної процесуальної діяльності, встановлення конкретних її строків, визначення уповноважених державних органів і службових осіб, окреслення способів (розшуковий або змагальний) ведення кримінального провадження, а також забезпечення контролю за вчиненими процесуальними діями та ухваленими процесуальними рішеннями.

Тому поряд з матеріальною (кримінально-правовою) справедливістю другим аспектом мети кримінального провадження є досягнення процедурної справедливості.

Процесуальна форма встановлена у такий спосіб, щоб збирання, перевірку та оцінку доказів, застосування заходів процесуального примусу, вчинення інших процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень, як складових руху та результату кримінального провадження, можна було оцінити з погляду справедливості. З іншого боку, порядок кримінальної процесуальної діяльності побудований так, щоб задовольняти засадничі, системні положення кримінального права. Тобто процедура справедливості передбачає такий порядок, дотримання якого забезпечує досягнення результату кримінального провадження у матеріально-правовому розумінні справедливості.

В англо-американському праві процедура справедливості стосується вчинення процесуальних дій, ухвалення та виконання процесуальних рішень відповідно до таких постулатів: 1) однаковий підхід до кожної справи; 2) державні органи та службові особи, які ведуть процес, повинні бути неупередженими та нейтральними; 3) суб'єктам процесу, які мають у ньому власний інтерес, гарантується право на участь у ньому як безпосередньо, так і за допомогою представництва; 4) прозорість, відкритість процедури вирішення справи та ухвалення у ній процесуального рішення. Взяті у сукупності, вони становлять основу того, що називається належною правовою процедурою (*due process of law*). Процедура справедливості схиляє сторони прийняти результати процесу, в якому вони брали участь, навіть якщо такий результат не на їхню користь [22, с. 23-33].

Процедурна справедливості, як мета кримінального провадження, також одержала закріплення у ст. 2 КПК України. Зі змісту цієї статті випливають три постулати: 1) жоден невинуватий не повинен бути обвинувачений

або засуджений; 2) жодна особа не повинна бути піддана необґрунтованому процесуальному примусу; 3) до кожного учасника кримінального провадження має бути застосована належна правова процедура.

Однак положень, що наповнюють зміст процедурної справедливості, є значно більше.

Так, кримінальне провадження вважатиметься справедливим, якщо слідчий, прокурор протягом 24 годин після одержання заяви, повідомлення про вчинене чи підготовлюване кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ними з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення чи готування кримінального правопорушення, внесуть відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочнуть розслідування (ч.1 ст. 214 КПК України).

Умовою визнання кримінального провадження справедливим є дотримання засади презумпції невинуватості (ст. 17 КПК України). Ця засада виражає не особисте ставлення когось до підозрюваного чи обвинуваченого, а об'єктивне правове положення. Держава, суспільство вважають громадянина добросовісним, порядним доти, поки інше не доведено і не встановлено в законному порядку в обвинувальному вирокі компетентної судової влади, що набрав законної сили.

Проявом процедурної справедливості є функціонування в судах автоматизованої системи документообігу, яка забезпечує об'єктивний та неупереджений розподіл справ між суддями з додержанням принципів черговості, рівної кількості справ для кожного судді, з урахуванням завантаженості кожного судді, спеціалізації, а також вимог процесуального закону (ст. 35 КПК України).

Справедливе досудове розслідування передбачає вручення особі письмового повідомлення про підозру з роз'ясненням суті підозри, повідомленням кримінально-правової кваліфікації діяння, роз'ясненням її процесуальних

прав під час досудового провадження (ст.ст. 277, 278 КПК України). Своєчасне складання письмового повідомлення про підозру є важливою умовою реального здійснення підозрюваним права на захист. Тому поспішне повідомлення про підозру за відсутності достатніх доказів є порушенням вимог закону, посилює ризик необґрунтованого застосування заходів процесуального примусу. Не менш негативною є і практика складання такого повідомлення із запізненням. Внаслідок цього підозрюваний виявляється позбавленим практичної можливості використати надані йому законом права, що може негативно відобразитися на повноті та неупередженості досудового розслідування і спричинити судові помилки. Підозрюваного також належить повідомляти про всякого роду зміни і доповнення до підозри, що відбулися під час досудового розслідування (ст. 279 КПК України).

Задля дотримання справедливості особі, затриманій за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, належить: негайно повідомити про підстави затримання, у вчиненні якого злочину вона підозрюється; роз'яснити право мати захисника; забезпечити можливість побачення із захисником до першого допиту; роз'яснити інші її процесуальні права; негайно повідомити близьких родичів, членів сім'ї або інших осіб про затримання та місце перебування (ч. 3 ст. 42, ч. 4 ст. 208 КПК України).

Однією з умов реалізації справедливості є відкриття сторонами матеріалів після закінчення досудового розслідування (ст. 290 КПК України). Надання прокурором або слідчим за його дорученням доступу до матеріалів досудового розслідування є істотною гарантією забезпечення права підозрюваного на захист. До цього моменту він не володіє даними про усі проведені процесуальні дії та про одержані за їх результатами докази. Підозрюваний зазвичай знає лише про ті дії, що вчинялися за його участі, за його клопотанням чи

за клопотанням його захисника. Тому ненадання стороні захисту доступу до матеріалів досудового розслідування є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Водночас доступ сторони захисту, потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача до матеріалів досудового розслідування не служить засобом перевірки всебічності, повноти та неупередженості проведеного розслідування. Адаже у КПК України не передбачено можливості ані заяви клопотань про доповнення розслідування, ані провадження додаткових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій після надання доступу до матеріалів. Звідси й доступ до матеріалів досудового розслідування спрямований тільки на підготовку учасників кримінального провадження до судового розгляду.

Справедливість кримінального провадження вимагає, щоб під час розгляду клопотання про застосування чи продовження строку дії заходу забезпечення кримінального провадження, а також під час розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність органів досудового розслідування та прокурора дотримувалася засада змагальності. Так, згідно з ч. 1 ст. 193 КПК України розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого та його захисника. Згідно з ч. 3 ст. 306 КПК України розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги. Завдяки судовому процесу закон застосовується не механічно, а адекватно до кожного випадку, «по правді та по совісті». Судовий контроль, що ґрунтується на засаді змагальності, створює умови для з'ясування дійсних обставин для правосудного рішення.

До змісту справедливого кримінального провадження належить право підозрюваного, обвинуваченого відмовитися давати показання і відповідати на запитання, а також свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї (ст. 18 КПК України).

Стандартом справедливого кримінального провадження є безпосереднє дослідження доказів під час розгляду в суді першої інстанції (ст. 23 КПК України). Винятками з цього правила є: а) доручення органу досудового розслідування провести слідчі (розшукові) дії (ч. 3 ст. 333 КПК України); б) проведення спрощеного судового розгляду щодо кримінальних проступків (§ 1 глави 30 КПК України); в) визнання судом недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які не оспорується ніким з учасників судового провадження (ч. 3 ст. 349 КПК України); г) укладення та затвердження угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим (ст. 473 КПК України) та угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим (ст. 473 КПК України).

Умовою визнання кримінального провадження справедливим є його проведення в розумні строки (ст. 28 КПК України). Розумність строку кримінального провадження як критерій його справедливості стосується не тільки досудового розслідування, але й судових стадій. Справедливість кримінального провадження не ставиться під питання, якщо воно ведеться тривалий час, несправедливість виникає тоді, коли через невинуватості тяганину з боку державних органів і службових осіб, що ведуть процес, виникає правова невизначеність, яка ускладнює учасникам кримінального провадження життя, особливо, коли обмежується їх свобода.

Наведені та інші положення, що становлять зміст процедурної справедливості, встановлені не для ускладнення кримінального провадження, а для того, щоб діючи згідно з цими, а не ін-

шими приписами, значно легше, ефективніше та швидше досягти правильного результату.

Підсумувавши вищевикладене, можна стверджувати, що матеріальна і процедурна справедливість становлять дві комплементарні категорії поняття «справедливість», яка, будучи правовою цінністю, є метою кримінального провадження. У цьому підході проявляється розумний баланс між невідворотністю кримінального переслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, що супроводжується обмеженням прав і свобод особи, та необхідністю дотримання цих прав і свобод, обмеження дискреційних повноважень державних органів та службових осіб, які ведуть кримінальне провадження.

Ключові слова: кримінальне провадження, мета кримінального провадження, цінність, матеріальна справедливість, процедурна справедливість.

Статтю присвячено визначенню мети кримінального провадження. Розглядаються різні підходи з цієї проблематики. Констатується, що мета кримінального провадження має бути притаманна йому як системі. Підкреслюється, що мета кримінального провадження становить собою найяскравіше втілення його цінностей, з-поміж яких домінує справедливість. Визнання її провідної ролі у праві має аксіоматичний характер. Справедливість є тією цінністю, з якою особа асоціює ідеал кримінального провадження. Обґрунтовано, що метою кримінального провадження є досягнення справедливості у двох аспектах: матеріальному (кримінально-правовому) та процедурному.

Стаття посвячена определению цели уголовного судопроизводства. Рассматриваются разные подходы к этой проблематике. Констатируется, что цель уголовного судопроиз-

водства должна быть присуща ему как системе. Подчеркивается, что цель уголовного судопроизводства является собой самое яркое воплощение его ценностей, среди которых доминирует справедливость. Признание ее руководящей роли в праве имеет аксиоматический характер. Справедливость является той ценностью, с которой лицо ассоциирует идеал уголовного судопроизводства. Обосновано, что целью уголовного судопроизводства является достижение справедливости в двух аспектах: материальном (уголовно-правовом) и процедурном.

The article is devoted to determination of the purpose of criminal procedure. Different lines of thought on this problematic are considered. It is stated that the criminal procedure purpose should be inherent in it as to system. It is underlined that the criminal procedure purpose shows the brightest embodiment of its values. Among all values of criminal procedure justice dominates. Acknowledgement of its administering role in the right has axiomatic character. Justice is that value, with which person associates a criminal procedure ideal. It is proved that the criminal procedure purpose is justice achievement in two aspects: material and procedural.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т. 2 / Укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконті, 2001. – 928 с.
 2. Малишев Б.В. Правова система (телеологічний вимір): [монографія] / Б.В. Малишев. – К.: ВД Дакор, 2012. – 364 с.
 3. Барабаш А.С. Природа российского уголовного процесса, цели уголовно-процессуальной деятельности и их установление / А.С. Барабаш. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2005. – 257 с.
 4. Брестер А.А. Цель уголовного процесса и ее значение для определения метода уголовно-процессуальной деятельности / А.А. Брестер // Вестник Санкт-Петербур-

бургского университета. – 2012. – Серия 14. – Вып. 1. – С. 74-81.

5. Попов А.П. Целеполагание в современном отечественном уголовном судопроизводстве: автореф. дисс. ... на соискание уч. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А.П. Попов. – Н. Новгород, 2006. – 45 с.

6. Чердынцева И.А. Назначение современного российского уголовного процесса как элемент его типологической характеристики: автореф. дисс. ... на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / И.А. Чердынцева. – Омск, 2008. – 23 с.

7. Сереброва С.П. О цели современного уголовного судопроизводства России / С.П. Сереброва // Российский судья. – 2005. – № 6. – С. 18-20.

8. Костін М.М. Мета кримінального судочинства: поняття і сутність / М.М. Костін // Право України. – 2008. – № 4. – С. 80-83.

9. Павлишин А.А. Ціль сучасного кримінального процесу України / А.А. Павлишин // Право України. – 2009. – № 2. – С. 134-138.

10. Шибіко В. Щодо призначення та завдань кримінального судочинства України / В. Шибіко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2011. – Вип. 88. – С. 16-19.

11. Патюк С.О. Щодо сутності і цілі кримінального процесу України / С.О. Патюк // Часопис Академії адвокатури. – 2012. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/226/247>

12. Давлетов А.А. Назначение, цель и задачи уголовного судопроизводства / А.А. Давлетов, Н.В. Азаренок // Правоведение. – 2013. – № 1. – С. 124-134.

13. Ашуров В.К. Следственная и судебная практика и их роль в обеспечении правильного применения норм уголовно-процессуального права: дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Вели Кахриманович Ашуров. – Волгоград, 2015. – 257 с.

14. Лугинец Э.Ф. Стратегия развития уголовно-процессуальной формы / Э.Ф. Лугинец // Юридическая техника. – 2015. – № 9. – С. 405-409.

15. Патюк С.О. До питання про ціль кримінального провадження / С.О. Патюк // Митна справа. – 2013. Частина 2, книга 1. – № 1. – С. 214-219.
16. Козьявин А.А. Социальное назначение и функции уголовного судопроизводства: автореф. дисс. ... на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А.А. Козьявин. – М., 2006. – 27 с.
17. Верецагина А.В. О цели уголовного судопроизводства / А.В. Верецагина // Вестник Томского государственного университета. Общественный периодический журнал. – 2006. – № 292. – С. 88-90.
18. Журба А.І. Мета кримінального судочинства України: теоретичні проблеми змісту / А.І. Журба // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Випуск 25. – С. 248-250.
19. Стойко Н.Г. Уголовный процесс западных государств и России: сравнительное теоретико-правовое исследование англо-американской и романо-германской правовых систем: автореф. дисс. ... на соискание уч. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Н.Г. Стойко. – СПб, 2009. – 56 с.
20. Григорьев О.А. О целях и задачах уголовного судопроизводства / О.А. Григорьев // Известия Саратовского университета. Серия «Экономика. Управление. Право». – 2007. – № 1. – С. 72-74.
21. Александров А.С. Стратегия развития уголовного и уголовно-процессуального законодательства: критическое эссе / А.С. Александров, И.А. Александрова // Юридическая техника. – 2015. – № 9. – С. 91-93.
22. Holten G. The criminal courts: structures, personnel and processes / N. Gary Holten, Lawson L. Lamar. – New York : McGraw-Hill, 1991. – 398 p.
23. *Pravo karne procesowe. Część ogólna* / red. Jan Grajewski. – 3 wydanie. – Warszawa : C.H. BECK, 2011. – 438 s.
24. *Process karny. Część ogólna* / red. Grażyna Artymiak, Maciej Rogalski. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2012. – 421 s.
25. Marszał K. *Process karny. Zagadnienia ogólne*. – Wydanie II / Kazimierz Marszał. – Katowice : Volumen, 2013. – 519 s.
26. Skorupka J. *O sprawiedliwości procesu karnego* / Jerzy Skorupka. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska SA, 2013. – 348 s.
27. Waltoś S. *Proces karny. Zarys systemu* / Stanisław Waltoś, Piotr Hofmański. – Wydanie jedenaste. – Warszawa : Lexis Nexis, 2011. – 654 s.
28. Roxin C. *Strafverfahrensrecht. Ein Studienbuch. 27 Auflage* / Roxin Claus, Schünemann Bernd. – München : C.H. Beck, 2012. – 568 s.
29. Leroy J. *Procédure pénale. 3-e édition* / Jacques Leroy. – Paris : Lextenso editions, LGDJ, 2013. – 528 p.
30. Pradel J. *Procédure pénale. 17e édition* / Jean Pradel. – Paris : Éditions Cujas, 2013. – 975 p.
31. Rassat M.-L. *Procédure pénale. 2-e édition* / Michule-Laure Rassat. – Paris : Ellipses Édition Marketing S.A., 2013. – 800 p.
32. Bouloc B. *Procédure pénale. 24-e édition* / Bernard Bouloc. – Paris : Dalloz, 2014. – 1126 p.
33. *Kriminālprocesa likums* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>
34. *Trestný poriadok* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucps.sk/TRESTNY_PORIADOK_Vseobecne_ustanovenia
35. *Trestní řád* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni_rad/cast1h1.aspx

